

כמו כן בשנת 1988 בקשתי מחברי, לואיס איילה, אז סגן-מזכיר האינטרנציונל הסוציאליסטי (כשנפגשנו בטקס הכתרת הנשיא בורחה באקוודור, בו נוכח גם פידל קסטרו) שיבדוק אפשרות זו. ימים לאחר מכן טלפן ואמר שבעקבות שיחה שקיים עם אנשי פמלייתו של פידל קסטרו, קבל תשובה ממר ריקרדו אלרקון סגן שר-החוץ הקובני, כדלקמן: "בחזרתנו לקובה נדון על יחסינו עם מפלגת העבודה הישראלית ונעביר אליך ללונדון את תשובתנו הסופית." כמובן שעד היום לא קבלנו תשובה בנידון. באותו אירוע בקשנו גם מידידנו מנהיג המפלגה המהפכנית הדומיניקנית פניה גומז שיבדוק תגובת קסטרו לרעיון קשירת קשרים איתנו. פניה נפגש איתו ופידל ענה לו: "כפי שאתה רואה, מרוב פגישות וקבלות-פנים שהיו לי כאן, אני סחוט מעייפות. יחד עם זאת, עקרונית אין לי שום התנגדות למפגש עם אנשי מפלגת העבודה, כיון שאני מכיר ומעריך את עמדותיו של שמעון פרס שהן עמדות קונסטרוקטיביות והוא יודע מה שהוא רוצה. הדעות שלו מוצאות חן בעיניי." גם מזה לא יצא שום דבר מעשי.

כמו כן ניסינו גם ליצור יחסים חדשים עם ניקרגוה, ובמיוחד דרך המסגרת של האינטרנציונל הסוציאליסטי.

חברת הכנסת נאוה ארד, שהייתה סגנית-נשיאה של האינטרנציונל הסוציאליסטי של הנשים נפגשה עם הנשיא דניאל אורטגה, במסגרת של סיור האקסקוטיבה שלהן שם. בקשתי ממנה לנסות לקבוע לנו פגישה בעת שנהיה באקוודור. הוא לא נתן תשובה סופית והציע שנתקשר אליהם כשיהיה שם.

הוא אמנם נתן תשובה חיובית, דרך פניה גומז, אבל באותו יום עמדתו לעזוב את אקוודור והזמן לא הספיק בכדי שנקבע פגישה מסודרת.

במלחמות ישראל

בהיותנו חברים בקבוץ ברור-חיל, באוקטובר 1956 נערך מבצע סיני. תפקידנו הצטמצם בהתחלה על שמירת המשק מחדירות גבול עזה, אבל ההתקדמות המהירה של צבא הגנה לישראל בשטח האויב, אלצה את הצבא לגייס חברים מהקבוצים על מנת לעזור בשמירה על המקומות החדשים שנכבשו, עד אשר הצבא יתארגן ויזרים כוחות לשם. כך, מצאתי את עצמי לילה שלם בשמירה, בתוך תעלות-עמדות, המשקיפות על מחנות הפליטים בג'בליה. למחרת הגיעו כוחות הצבא ואנו חזרנו הביתה, למשק.

ב-1967 שרתנו את המדינה בשליחות בקוסטה ריקה וכשהתחילה מלחמת ששת הימים פנינו, דרך השגרירות, למשרד הביטחון שלנו בשאלה האם להפסיק מיד את שליחותנו ולחזור ארצה וזה נענה במהירות הניצחון (6 ימים), אשר השאירה אותנו במקום להמשך השליחות.

בחזרתי לארץ הוצבתי למילואים, צורפתי לגדוד חדש שהוקם במסגרת חיל הרפואה שבו כל מפקדי הפלוגות היו רופאים, חוץ ממני...תמיד טענתי שנודע ל"מוסד" שאמי רצתה שאהיה רופא... וכך התחלתי לתפקד כמפקד

פלוגת מפקדה, כאשר תחתי משרתים כ-180 חיילים במחלקות השונות כגון רפואה מונעת, חימוש, מטבח, אפסנאות, ועוד.

שרתנו בדרום, כאשר ב-6.10.1973 פרצה מלחמת יום כיפור. באותו יום היינו במלון בחוף הירוק, על יד נתניה, בליווי קבוצת משתלמים מקולומביה שבאו ארצה ללמוד על התנועה הקואופרטיבית שלנו. בשעות הצהריים התחלנו לראות חיילים במדים ואז נודע לנו על פתיחת המלחמה. התקשרתי מיד למפקדת הגדוד והם הודיעו לי שחיפשו אותי בבית בקיראון ובקשו שאגיע מיד לנקודת המפגש. השארתי במקומי מדריך שבאותו יום טרם גויס, שימשיך לטפל במשתלמים ונסעתי, יחד עם משפחתי הביתה, שם לבשתי את בגדי הצבא ולקחתי את הציוד הצבאי. בנקודת המפגש חיכינו שעות ולבסוף הסיעו אותנו למחסני החרום שלנו בדרום, ומשם ישר לקרבת תעלת סואץ.

בימים הראשונים של מלחמה זו לא הבנו למה אנחנו לא מתקדמים, כיון שהיינו רגילים לנצחונות מהירים של צבאנו. המתח היה גדול, השמועות על הבעיות שהצבא נתקל בהן הדאיגו אותנו ואנשים חפשו במה להיתפס בכדי להאמין שיהיה טוב, כולל הצצה לדת. אחת מן התמונות הזכורות לי היטב מאותה תקופה, בעת חגיגת שמחת תורה היא של בחור חילוני רוקד בהתלהבות ומחזיק התורה בידי.

כשהצבא עבר את התעלה, גם הפלוגות הרפואיות שלנו נכנסו מיד אחרי החיילים הקרביים, לפי התורה החדשה דאז של צ.ה.ל. שהדרג התומך נכנס מיד אחרי הדרג הלוחם והרופאים נותנים טיפול מידי לנצרכים לכך. פלוגתי הייתה צריכה לספק את הלוגיסטיקה לפלוגות הרפואיות ולכן גם אנו עברנו את התעלה, גם כאשר הצבא המצרי לא הפסיק להפציץ אותנו. למרות הפצצות ועקב העייפות הרבה, גם הספקנו לחטוף תנומה ולקוות שאלינו הפצצות לא תגענה... כאשר עמדנו לחצות את התעלה פנה קצין המבצעים הצעיר (מאיר שיטרית שלימים היה לחבר כנסת וגם שר) וביקש להחליפו לכמה ימים כיון שקיבל חופשה לחתונת אחיו. אני מקווה שהוא נוטה לי חסד על הסכמתי...

לקראת צליחת התעלה, כמפקד פלוגת המפקדה הצטרכתי לקבל 2 החלטות שעליהן גאוותי.

הראשונה הייתה קשורה לעולה חדש מארצות-הברית, שראיתי את החרדה שהיה נתון בה, לקראת הצליחה, והחלטתי, לפי בקשתו, לשחרר אותו, דבר שקבל בשמחה ואפשר לנו לא לדאוג לתגובותיו מול האש. ההחלטה השנייה, הפוכה מן הראשונה, כאשר בחור צעיר, מורה במקצועו, נשלח על ידי בכדי לשמור, ביחד עם חיילים אחרים, ותפקידם היה לבדוק גם שטחים שאולי טמונים בהם מוקשים. חייל זה סרב לבצע את הפקודה ולכן שלחתי למעצר, שאז בתנאי מלחמה היה בור שאליו נכנס ואשר שימש כבית-כלא.

באותם הימים הגדוד גם תפס שבויים, דאג לתת להם טיפול רפואי וראינו זאת כדבר נורמלי ובהתאם לנורמות צבאנו, כצבא הומני. בסיום המלחמה, התחלנו בסיבובי חופשה לחיילים ואני, לפי החלטתי כמפקד, נשארתי בין האחרונים.

ביושבינו במדבר סיני, במחפורת (אצלי היו סגני, הוטרינר ד"ר ראובן יגיל, יליד דרום-אפריקה, הרב-סמל הפלוגתי מיכאל שיפטן, יליד קבוץ כפר בלום ואנוכי, יליד פולין שגדל והתחנך בברזיל – קבוץ גלויות טיפוסי...), התחלתי ללמוד קצת ערבית מפי סגני השני, אברהם מזור, מיוצאי סוריה. כל יום דאגתי לכתוב ולשלוח איגרת הביתה, לילדים על מנת ששושנה תקריא להם. שושנה דאגה לשמור את האגרות הללו בקפידה.

בפעם הראשונה שחזרתי הביתה לחופשה, פני עטורים בזקן (על מנת שלא אתגלח כל יום בזמן המלחמה), "זכיתי" למבול של קיטונות ושמות-גנאי מפי הבן הצעיר, ניצן, בן השנתיים שבודאי לא הבין למה נעלמתי לו לזמן כל כך ארוך...

במשך השנים, בעיר מגורי כיום, רעננה, יצא לי לפגוש מספר חיילים שהיו תחת פיקודי ולקבל מהם הרבה אהדה ולשמוע מפהם שהם זוכרים אותי כ"המפקד" במובן הטוב של המילה.

לימודים בארץ

כשהחלטתי, בברזיל, לעזוב את הלימודים ולא להשלים את השנה האחרונה בתיכון, להיכנס לקבוץ-הכשרה ולעלות ארצה, לא חשבתי שאי-פעם אחזור להיות סטודנט, אבל בהיותי חבר קבוץ נשלחתי לבית-הכרם, ירושלים, ללמוד שנה (1954-1955) בסמינר למדריכי נוער, שאורגן על ידי עליית הנוער.

בסוף 1961 נשלחתי על ידי הקבוץ ללמוד בקורס לקצינים של צ.ה.ל. שבסופו קבלתי דרגת סגן-משנה.

לאחר שעזבתי את הקבוץ ותוך כדי עבודתי בהסתדרות, התחלתי ללמוד, בשעות הפנויות, באוניברסיטת תל-אביב בה סיימתי 2 תארים: ב.א. בסוציאולוגיה ואנטרופולוגיה (1970-1973) ומ.א. בקואופרציה ולימודי עבודה (1977-1978).

כשנרשמים לאוניברסיטה צריכים להציג תעודת בגרות, אבל כיון שלא סיימתי את לימודי בברזיל, ולא הייתה לי תעודה כזו פניתי לאוניברסיטת תל-אביב בבקשה שבכל זאת יקבלו אותי והם העמידו כתנאי שעד סיום התואר הראשון אשלים את החסר לתעודת הבגרות.

כנראה חלה טעות בהרשמה באוניברסיטה וכל שנה בניירות הרשמיים שקבלתי מהם היה רשום "תלמיד מן המניין". לכן, בסיומי את לימודי התואר הראשון נרשמתי להמשיך לתואר השני. אז התגלתה הטעות, אבל כיון שעברתי את כל הבחינות של התואר הראשון, ישבו על המדוכה והחליטו לאשר את השתתפותי וכך התחלתי את הלימודים לתואר השני, מבלי שהייתה לי תעודת בגרות...

בסוף השנה הראשונה ללימודי חשבתי להפסיק כיון ששושנה הייתה בשמירת הריון אבל היא לא הסכימה שאפסיק וכך יכולתי להמשיך, עם כל הקשיים שבדבר, במיוחד עבורה. יש להניח שאם הייתי מפסיק אז, לא הייתי ממשיך אחר-כך.